

Asia: VN/5025/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston asetukseksi terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun asetuksen 16 §:n kumoamisesta

Lausunnonantajan lausunto

1. Mitä vaikutuksia arvioitte ehdotetulla ammattihenkilöasetuksen 16 §:n kumoamisella olevan esimerkiksi yhteiskunnan tai kotitalouksien kustannuksiin, terveydenhuollon asiakkaisiin, palveluntuottajiin ja henkilöstöön?

Lausunto optikoiden ammatinharjoittamisoikeuksiin liittyvän asetuksen 16 §:n kumoamisesta

Valtioneuvosto on vuoden 2024 kehysriihessään ilmoittanut aikomuksestaan poistaa terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun asetuksen 16 §, joka määrittelee optikon ammatin harjoittamista. Kyseisessä pykälässä rajataan silmälasien määrääminen vain silmätautien erikoislääkärien tehtäväksi silmäsairaiden ja silmäleikattujen osalta (mm. kaihi-, karsastus- tai taittovirheleikkaus). Tämän muutoksen tarkoituksena on vähentää silmätautien erikoislääkärien työtaakkaa ja keventää silmälasien käyttäjien kustannuksia.

Julkisten sairaaloiden silmäylilääkärit ovat ottaneet Valtioneuvoston esitykseen kantaa jo aikaisemmin perustellusti epäillen esityksen vaikuttavuutta hyvinvointialueiden ja julkisen puolen silmälääkäreiden työtaakan vähenemiseen, resurssien parempaan allokontiin ja kustannusten laskuun.

Asian jatkovalmistelun taustaksi Sosiaali- ja terveysministeriö teetti syksyllä 2024 – keväällä 2025 selvityksen alan asiantuntijoilla.

HUS Silmäklinikan linjaohtaja, ylilääkäri, dosentti Jukka Moilanen oli jäsenenä kyseisessä selvitysryhmässä, joka teki vaikuttavuusarvioinnin 16 §:n muutostarpeista. Selvitys, joka tehtiin yhteistyössä OYS:n silmätautien ylilääkäri Ville Saarelan ja OYS:n arviointiylilääkäri Johanna

Liinamaan kanssa, sisälsi kyselytutkimuksen Suomen Silmälääkäriyhdistyksen hallitukselle, optisen alan toimijoille ja silmätautien erikoislääkäreille, edustaen näin laajasti erikoisalan kantaa.

Selvitys kuvastaa hyvin HUS Silmäklinikan näkemystä eikä siihen ole puoleltamme lisättävää paitsi, että kyseistä pykälää voitaneen täsmentää siten, että silmänsairautta koskeva maininta tarkoittaa silmänsairautta, jonka hoito on käynnissä eikä ole jo päättynyt. Alla on esitetty yhteenveto selvityksen tuloksista, joihin HUS siis yhtyy:

Tiivistelmä: Optikoiden silmälasien määräysoikeuden (§ 16) mahdolliset muutokset ja niiden vaikutukset

Optikoiden koulutus keskittyy ensisijaisesti taittovirheiden ja silmälasien määrittämiseen. Optikoiden koulutukseen kuuluu hyvin vähäinen määrä sairaiden potilaiden tutkimisia, eikä se sisällä riittävästi koulutusta silmänsairauksista tai lasten näön tutkimisesta. Tämä aiheuttaa merkittävän potilasturvallisuusriskin, erityisesti silmänsairaiden ja lasten kohdalla, jos §16 poistetaan ilman tarkennettuja rajoituksia. Lisäksi silmälasien määrääminen lapsille ja silmänsairaille vaatii osaltaan silmänsairauksien taudinmäärittäystä, mikä edellyttää lääkärin koulutusta (kts. § 22).

Yhteenveto selvityksen tuloksista:

1. Vaikutukset julkiseen terveydenhuoltoon: Mahdollisilla § 16:n poistamisella ei arvioida olevan merkittävää vaikutusta julkisen terveydenhuollon resursseihin tai kustannuksiin, sillä julkisella sektorilla silmälasien määrääminen on jo nyt erittäin rajattua ja perustuu erityisiin lääketieteellisiin syihin.

2. Potilasturvallisuus: Alle 8-vuotiaiden lasten silmälasien määrittäminen tulee säilyttää jatkossakin silmälääkärin vastuulla, koska viivästyneellä tai virheellisellä hoidolla voi olla lapsen näön kehitykselle elinikäisiä seurauksia, joita ei voi myöhemmin korjata. Optikoiden koulutukseen ei kuulu lasten ja silmänsairaiden tutkimista.

Aikaisemmin silmäleikkauksessa olleille potilaille, joiden näöntarkkuus on normaali, voi optikko sen sijaan määrätä lasit ilman silmälääkärin tarkastusta, kunhan potilas on leikkauksen yhteydessä läpikäynyt asianmukaiset silmälääkärin tarkastukset. Näin on leikkauksen lääkärin jälkitarkastuksessa antamalla luvalla laajalti menetelty jo nykyisen lainsäädännönkin aikana.

3. Säästöt ja kustannusvaikutukset: Mahdollisen muutoksen myötä voisi potilaille syntyä säästöjä, koska silmälääkärissä käynnin sijaan lasit voitaisiin hankkia suoraan optikolta. Samalla yhteiskunta säästää Kela-korvausten osalta. Pitkällä aikavälillä silmälääkärikäyntien mahdollinen vähentyminen voi kuitenkin johtaa viivästyneeseen silmänsairauksien diagnosointiin ja lisätä siten myöhempiä kustannuksia. Toisaalta yksityissilmälääkäripalvelujen kysyntä ylittää tällä hetkellä tarjonnan. Kysynnän ohjautuminen vapautuviin lääkäripalveluihin vähentäisi mahdollista säästöä.

Silmälasien määrääminen silmäleikkauksessa käyneille voidaan kuitenkin jatkossa suorittaa optikoiden toimesta potilasturvallisuuden siitä merkittävästi vaarantumatta. Tästä syntyisi kotitalouksille säästöjä.

4. Kansainvälinen vertailu: Suomessa optikoilla on jo nyt laajat oikeudet verrattuna useimpiin Euroopan maihin. Useimmissa Euroopan maissa optikot eivät saa itsenäisesti määrätä laseja lapsille tai silmäleikatuille.

5. Pitkän aikavälin riskit: Optikoiden oikeus rajoittamattomaan silmälasien määrittämiseen silmäsaudesta kärsiville tai vaille normaalia näöntarkkuutta jääville sisältää ilmeisiä riskejä potilasturvallisuudelle.

Mikäli kyseisiin ryhmiin kuuluvat henkilöt ovat silmälääkärin seurannassa, pysyy potilasturvallisuus entisellä tasolla. Toisaalta tuolloin ei syntyisi säästöjä potilaalle eikä yhteiskunnalle.

Potilasturvallisuuden heikkeneminen puolestaan nostaa pitkällä aikavälillä sekä potilaan että yhteiskunnan kustannuksia.

Optikkoliikkeissä suoritettavat silmätutkimukset voivat antaa potilaille virheellisen kuvan silmien terveydestä ja viivästyttää silmäsaureksien havaitsemista ja hoitoa. Koska optikoiden koulutus ei valmista heitä sairaiden tai lasten silmien tutkimiseen, riskinä on, että silmäsaureksia jää diagnosoimatta ja hoitamatta ajoissa.

Suositus: Selvitysryhmä suosittelee, että 16 §:n mahdollista poistamista harkittaessa otetaan huomioon potilasturvallisuuden varmistaminen erityisesti lasten ja silmäsaureksista kärsivien kohdalla. Optikoiden oikeuksien laajentaminen voi tuoda säästöjä, mutta ne arvioidaan odotettua vähäisemmiksi. 16 §:n pykälän poistaminen toisi merkittäviä uhkia potilasturvallisuudelle, erityisesti lasten kohdalla. Tämän takia 16 §:n poistamista kokonaan ei suositella ilman kirjattuja rajoituksia.

2. Muut huomiot

-

Ropponen Saara
HUS-Yhtymä - henkilöstöjohtaja Johanna Karppi